

**CENTER
FOR
REPRODUCTIVE
RIGHTS**

Občan a demokracia

PRÍSTUP K ANTIKONCEPCII: SOCIÁLNO-EKONOMICKÉ PRÍNOSY A ÚLOHA PRI DOSAHOVANÍ RODOVEJ ROVNOSTI

Členské štáty Európskej únie (EÚ) sa zaviazali zabezpečiť rodovú rovnosť vo všetkých oblastiach verejného a súkromného života. Prístup k antikoncepčným prostriedkom je kľúčový na dosiahnutie uvedeného cieľa. Samostatnosť pri rozhodovaní o vlastnom reprodukčnom správaní, a konkrétne možnosť rozhodovať o počte a čase narodenia vlastných detí, je pre ženy nevyhnutná, aby mohli riadiť svoj vlastný osud a vystupovať ako plnohodnotné a plnoprávne členky spoločnosti. Zaručenie prístupu k antikoncepcii má nespočetné sociálne a ekonomické prínosy, ktoré sa odzrkadľujú v zdravšom a produktívnejšom živote žien. Tento informatívny materiál načrtáva sociálno-ekonomické prínosy, ktoré vyplývajú zo zabezpečenia prístupu k antikoncepcii, vrátane jeho úlohy pri ďalšom postupe smerom k dosiahnutiu rodovej rovnosti.

POKROK SMEROM K DOSIAHNUTIU RODOVEJ ROVNOSTI A HARMONIZÁCIA SO ŠTANDARDMI EURÓPSKEJ ÚNIE

Amsterdamská zmluva, ktorá mení zmluvu o Európskej únii, začlenila dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd do formálnej štruktúry EÚ, predovšetkým posilnila a sústredila európske úsilie na dosiahnutie rodovej rovnosti. Okrem toho Zmluva o založení Európskeho spoločenstva (Zmluva o ES) si za jeden zo svojich cieľov stanovila zabezpečenie rovnosti mužov a žien

a zvýšenie životnej úrovne a kvality života, čím zaviazala Spoločenstvo, aby odstránilo nerovnosti a konkrétne podporovalo rovnosť mužov a žien.

V súvislosti s prístupom k antikoncepcii ministri a ministerky členských štátov pre rodovú rovnosť potvrdili, že plnohodnotné uplatňovanie sexuálneho a reprodukčného zdravia žien a ich práv je podmienkou na dosiahnutie rodovej rovnosti. Okrem toho Európsky parlament prijal rezolúciu o sexuálnom a reprodukčnom zdraví a právach, v ktorej vyzval na zlepšenie prístupu k antikoncepčným prostriedkom a odporučil, aby členské štáty:

- vypracovali kvalitnú celoštátnu politiku pre sexuálne a reprodukčné zdravie v pluralitnej spolupráci s občianskymi organizáciami, poskytujúcu detailné informácie o účinných a zodpovedných metódach plánovaného rodičovstva, zabezpečujúcu rovný prístup k širokej škále kvalitných antikoncepčných metód;
- zabezpečili ľuďom žijúcim v chudobe lepší prístup k službám reprodukčného a sexuálneho zdravia, a predovšetkým aby im ponúkli možnosť výberu antikoncepcie.¹

Na základe vyššie uvedených zmlúv, rezolúcií, deklarácií a ďalších dokumentov sú členské štáty nielen povinné vyhýbať sa diskriminácii pri všetkých svojich činnostiach, ale tiež aktívne presadzovať rovnosť žien a mužov a zapracovať tento koncept do svojej národnej legislatívy a politik.² Zabezpečenie rovného a účinného prístupu k antikoncepcii posilní autonómiu žien a pomôže naplniť tento dôležitý záväzok EÚ – bezodkladnú povinnosť Slovenskej republiky ako jej členského štátu.

SOCIÁLNO-EKONOMICKÉ PRÍNOSY ZABEZPEČENIA PRÍSTUPU K ANTIKONCEPCII

Lepší zdravotný stav

Prístup k bezpečným, spoľahlivým, prijateľným a finančne dostupným antikoncepčným prostriedkom má zásadný pozitívny vplyv na zdravie a životy žien.³ Moderné antikoncepčné prostriedky ročne pomôžu predísť 215000 úmrtiam súvisiacich s tehotenstvom a 2,7 miliónom úmrtí dojsť, čím zachránia 60 miliónov rokov zdravého života.⁴

Užívanie antikoncepcie umožňuje ženám naplánovať si počet a čas narodenia svojich detí a vyhnúť sa negatívnym zdravotným dôsledkom nechcených tehotenstiev a interrupčných zákrokov vykonaných v nebezpečných podmienkach. Približne jedna štvrtina všetkých tehotenstiev na svete je neplánovaná a pre ženy predstavuje vážne riziko.⁵ Štúdie v zvýšenej miere ukazujú, že plánované a dobre načasované pôrody vedú k zdravším tehotenstvám, znižujú riziko materskej úmrtnosti a majú dlhodobé pozitívne prínosy pre zdravie žien.⁶ Zvýšené užívanie antikoncepčných prostriedkov sa často spája s poklesom miery interrupcií,⁷ čo môže viesť k zníženiu počtu interrupčných zákrokov vykonaných

v nebezpečných podmienkach a s tým súvisiaceho rizika materskej úmrtnosti. Populačný fond OSN (UNFPA) upozorňuje, že miera materskej úmrtnosti je osobitne vysoká v prípade žien s najobmedzenejším prístupom k antikoncepcii, najmä mladých a chudobných.⁸

Okrem zníženia materskej úmrtnosti užívanie antikoncepcie pomáha predchádzať materskej chorobnosti, ktorá je „častá, nedostatočne zdokumentovaná, často so zničujúcim vplyvom na ženu a predstavuje vážnu ekonomickú záťaž pre rodiny a spoločnosť.“⁹ Na každú ženu, ktorá zomrie v dôsledku tehotenstva alebo komplikácií pri pôrode, pripadá najmenej ďalších 20 žien trpiacich dlhodobou chorobou alebo postihnutím, ktoré súvisí s nechceným tehotenstvom alebo nedávnym pôrodom.¹⁰ Komplikácie pri interrupciách vykonaných v nebezpečných podmienkach sú hlavnou príčinou materskej chorobnosti, pričom približne každá štvrtá žena, ktorá sa podrobila takémuto zákroku, musí byť následne hospitalizovaná.¹¹ Lepší prístup k antikoncepcii a jej užívanie sa považuje za dôležitú stratégiu, ktorá ženám pomáha vyhnúť sa nechcenému otehotneniu a komplikáciám, ku ktorým v súvislosti s tehotenstvom, pôrodom alebo interrupciami vykonanými v nebezpečných podmienkach často dochádza.¹²

Keď majú jednotlivci možnosť naplánovať si počet detí a čas ich narodenia, rodičia sú schopní zabezpečiť primeranú starostlivosť, výživu, bývanie a vzdelanie pre všetky svoje deti, čo má pozitívny dopad na zdravie celej rodiny.¹³ Predchádzaním materskej úmrtnosti a chorobnosti antikoncepcia ďalej znižuje ekonomický a psycho-sociálny dopad úmrtia pri pôrode alebo chronických ochorení na deti a rodiny.¹⁴ Z uvedeného vyplýva, že užívanie antikoncepcie nielen

zlepšuje zdravotný stav žien a dievčat, ale prináša so sebou aj množstvo sekundárnych prínosov pre zdravie detí a ostatných rodinných príslušníkov a príslušníčok.

Posilnenie autonómneho postavenia žien a dievčat

Používanie antikoncepčných prostriedkov posilňuje aj samostatnosť a sociálny blahobyt žien a dievčat. Štúdie ukazujú, že užívanie antikoncepcie na prechádzanie neplánovanému otehotneniu môže posilniť postavenie žien a zvýšiť ich rozhodovaciu moc v rámci ich domácností. Okrem toho sa ukazuje, že plánovanie rodičovstva zvyšuje sebavedomie a kvalitu života žien a dievčat, zlepšuje ich prístup k vzdelaniu, možnosti zamestnania a zárobkovej činnosti.¹⁵

Lepšie vzdelávacie a pracovné príležitosti

Užívanie antikoncepcie zlepšuje prístup žien a dievčat k vzdelávaniu, keďže neplánované alebo nechcené tehotenstvo ich často prinúti ukončiť štúdium.¹⁶ Nenaplnenie akademického potenciálu má „jednoznačný vplyv na schopnosť ženy zohrávať v rámci jej komunity plnohodnotnú ekonomickú, sociálnu a politickú úlohu a má priamu súvislosť s chudobou.“¹⁷ Vzdelanie môže mať aj viacgeneračný efekt: U vzdelaných žien je vyššia pravdepodobnosť, že budú mať vzdelané deti, predovšetkým dcéry.¹⁸ Okrem lepšieho prístupu k vzdelávaniu štúdie tiež odhalili, že ženy užívajúce antikoncepciu sú často aktívnejšie na trhu práce a lepšie zarábajú, čím zlepšujú vlastné ekonomické zabezpečenie a blahobyt svojich rodín.¹⁹

Strategické výdavky na verejné zdravie

Zabezpečením prístupu k antikoncepcii a službám plánovaného rodičovstva vlády

podporujú ľudský rozvoj a hospodársky rast. Ako sa uvádza vyššie, plánované rodičovstvo ženám a deťom prináša významné výhody v oblasti zdravia a vzdelávania, a teda prispieva k vyššej produktivite a ekonomickému blahobytu na úrovni domácnosti, ako aj na úrovni spoločnosti. Predchádzanie nechceným pôrodom a zníženie miery materskej a skorej novorodeneckej úmrtnosti a chorobnosti môže okrem toho znížiť aj náklady na zdravotníctvo.²⁰ Dotovanie služieb reprodukčného zdravia vrátane antikoncepcie umožní vládám podporovať zdravie strategickým spôsobom a efektívnejšie vynakladať verejné finančné prostriedky.

¹ Pozri Rezolúcia o sexuálnom a reprodukčnom zdraví, EUR. PARL. DOC. P5_TA(2002)0359, body 2, 5, dostupné na

http://www.europarl.europa.eu/pv2/pv2?PRG=D OCPV&APP=PV2&SDOCTA=10&TXTLST=1&TPV=DEF&POS=1&Type_Doc=RESOL&DATE=030702&DATEF=020703&TYPEF=A5&PrgPrev=TYPEF@A5PRG@QUERYAPP@PV2FILE@BIBLIO02NUMERO@23YEAR@02PLAGE@1&LANGUE=EN.

² Pozri napríklad KOMISIA EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV, OZNÁMENIE KOMISIE RADE, EURÓPSKEMU PARLAMENTU, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV - PLÁN UPLATŇOVANIA ROVNOSTI ŽIEN A MUŽOV 2006-2010

(2006) dostupné na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0092:FIN:SK:PDF>

(naposledy navštívené 24.8. 2009).

³ SVETOVÁ ZDRAVOTNÍCKA ORGANIZÁCIA (WHO) A POPULAČNÝ FOND OSN(UNFPA), MENTAL HEALTH ASPECTS OF WOMEN'S REPRODUCTIVE HEALTH: A GLOBAL REVIEW OF THE LITERATURE 44 (2009), dostupné na http://whqlibdoc.who.int/publications/2009/9789241563567_eng.pdf (naposledy navštívené 24.8.2009).

⁴ GUTTMACHER INSTITUTE, POPULAČNÝ FOND OSN, IN BRIEF: CONTRACEPTION: AN INVESTMENT IN LIVES, HEALTH AND DEVELOPMENT, No. 5, 1 (2008) dostupné na http://www.guttmacher.org/pubs/2008/11/18/IB_contraception.pdf (naposledy navštívené 24.8.2009).

Pozri tiež UK ALL PARTY PARLIAMENTARY GROUP ON POPULATION, DEVELOPMENT AND REPRODUCTIVE HEALTH, BETTER OFF DEAD? 45 (2009) dostupné na <http://www.health-e.org.za/uploaded/2abf4f8cc84c760af51ea81585badf01.pdf> (naposledy navštívené 24.8. 2009) [ďalej

ako UK - BETTER OFF DEAD?]. (Štúdia z roku 2009 ukázala, že v Nepále sa významne znížila materská úmrtnosť (z 539 úmrtí na 100000 živonarodených detí v rokoch 1989 až 1995 klesla na 281 úmrtí na 100000 živonarodených detí v rokoch 1999 až 2005) a že zvýšené používanie antikoncepčných prostriedkov zohralo pri tomto poklese zásadnú úlohu.)

⁵ Pozri POPULATION REFERENCE BUREAU (PRB), FAMILY PLANNING WORLDWIDE - 2002 DATA SHEET: DATA AND ESTIMATES OF CONTRACEPTIVE USE AND RELATED REPRODUCTIVE HEALTH INDICATORS FOR THE COUNTRIES AND REGIONS OF THE WORLD(2002), dostupné na http://prb.org/pdf/FamPlanWorldwide_Eng.pdf (naposledy navštívené 24.8.2009).

⁶ Pozri RHONDA SMITH, LORI ASHFORD, JAY GRIBBLE & DONNA CLIFTON, FAMILY PLANNING SAVES LIVES (4th ed. Population Reference Bureau 2009) str. 5, dostupné na <http://www.prb.org/Reports/2009/fpsl.aspx>. Pozri tiež INFO Project of the Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health, *Birth Spacing: Three to Five Saves Lives*, POPULATION REPORTS: ISSUES IN WORLD HEALTH, Series L, Number 13 (2002).

⁷ FAMILY PLANNING SAVES LIVES, poznámka 7 vyššie, str. 6.

⁸ Populačný fond OSN (UNFPA), *Safe Motherhood: Reducing Risks by Offering Contraceptive Services*, dostupné na <http://www.unfpa.org/mothers/contraceptive.htm> (naposledy navštívené 24.8. 2009).

⁹ UK - BETTER OFF DEAD?, poznámka 5 vyššie, str. 7 a 40.

¹⁰ *Tamtiež* str. 7.

¹¹ *Tamtiež* str. 17.

¹² *Tamtiež* str. 40. Pozri tiež, INTERNATIONAL PLANNED PARENTHOOD FOUNDATION, DEATH AND DENIAL: UNSAFE ABORTION AND POVERTY 2 (2006) [ďalej ako IPPF, DEATH AND DENIAL].

¹³ Sneha Barot, *Back to Basics: The Rationale for Increased Funds for International Family Planning*, 11 GUTTMACHER POLICY REVIEW 13 (leto 2008), dostupné na <http://www.guttmacher.org/pubs/gpr/11/3/gpr110313.html>.

¹⁴ Pozri Institute of Development Studies, Michael Vlassoff, *et al.*, ECONOMIC IMPACT OF UNSAFE ABORTION-RELATED MORBIDITY AND MORTALITY: EVIDENCE AND ESTIMATION CHALLENGES, REPORT No. 59, 37 (2008) (Medzi ďalšie nepriame náklady pre jednotlivcov a domácnosti patrí: osirotené deti, horšia budúcnosť detí vrátane straty vzdelávacích príležitostí, psychologické dôsledky). Pozri tiež UNFPA a AGI, Susheela Singh, Jacqueline E. Darroch, *et al.*, ADDING IT UP: THE BENEFITS OF INVESTING IN SEXUAL AND REPRODUCTIVE HEALTH CARE (2004) str. 24 [ďalej ako UNFPA a AGI, ADDING IT UP].

¹⁵ Pozri *všeobecne*, UNFPA a AGI, ADDING IT UP, poznámka 15 vyššie.

¹⁶ *Tamtiež* str. 23.

¹⁷ Pozri IPPF, DEATH AND DENIAL, poznámka 13 vyššie, str. 3.

¹⁸ Barot, *Back to Basics*, poznámka 14 vyššie. Pozri tiež, AGI, ADDING IT UP poznámka 15 vyššie, str. 24-25.

¹⁹ Pozri FAMILY HEALTH INTERNATIONAL, WOMEN'S VOICES, WOMEN'S LIVES: THE IMPACT OF FAMILY PLANNING (1998)

Dostupné na

<http://www.fhi.org/en/RH/Pubs/wsp/synthesis/index.htm> (naposledy navštívené 24.8.2009).

²⁰ Pozri UNFPA a AGI, ADDING IT UP, poznámka 15 vyššie, str. 24-25.

Kontaktné údaje:

Centrum pre reprodukčné práva
120 Wall Street
New York, NY 10005
USA
www.reproductiverights.org

Možnosť voľby
Medená 5
811 02 Bratislava
www.moznostvolby.sk

Občan a demokracia
Ul. 29. augusta 38
811 09 Bratislava
www.oad.sk